

ถ้อยคำเกี่ยวกับการเกิดในภาษาไทยและภาษาไท

Words Concerning Birth in Thai and Some Tai Languages

นวรรณ พันธุมธา* | Navavan Bandhmedha

บทคัดย่อ

บทความนี้ว่าด้วยถ้อยคำเกี่ยวกับการเกิดบางถ้อยคำในภาษาไทยและในภาษาตระกูลไทบางภาษา เช่น ภาษาไทพม่าและภาษาไทขาว แม้ว่าถ้อยคำเหล่านี้จะต่างกันอยู่บ้าง แต่ก็แสดงความเชื่อ วิถีชีวิต และทัศนคติที่คล้ายกัน เช่น ความเชื่อเรื่องการสร้างคน ประเพณีการอยู่ไฟหลังคลอด และความรังเกียจการตั้งครุฑโดยผิดจารีตประเพณี ความคล้ายกันเหล่านี้สะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดภาษาไทยกับผู้พูดภาษาตระกูลไทบางภาษาซึ่งมีมายาวนาน

คำสำคัญ: ถ้อยคำเกี่ยวกับการเกิด ภาษาไท ความเชื่อ วิถีชีวิต ทัศนคติ

Abstract

This Paper deals with some words concerning birth in Thai and some languages in the Tai family, such as Tai Phake and White Tai. Although these words are somewhat different, they demonstrate similar beliefs, ways of life and attitudes, e.g., the belief in the creation of men, the custom to lie near an open fire for sanitation after giving birth to a baby, and the dislike of pregnancy against social rules. The similarities reveal long relationship between speakers of Thai and those of some Tai languages.

Keywords: Words concerning birth, Tai languages, beliefs, ways of life, attitudes

*รองศาสตราจารย์ ดร.

ราชบัณฑิต สำนักศิลปกรรม ราชบัณฑิตยสภา

ภาษาไทยที่จะกล่าวถึงในที่นี้ ได้แก่ ภาษาจ้วงไตและภาษาไทยเหนือในประเทศจีน ภาษาไทขาวและภาษาไทยเมืองเด็กในประเทศเวียดนาม ภาษาไทใหญ่ ภาษาไทเมา ในประเทศพม่า ภาษาไทพ่าเกในประเทศอินเดีย และภาษาไทคำตี้ทั้งในประเทศพม่า และอินเดีย เมื่อเปรียบเทียบถ้อยคำเกี่ยวกับการเกิดในประเทศไทยเรากับในภาษาไทยเหล่านี้ ได้พบว่า เหมือนกันก็มี แตกต่างไปบ้างก็มี ความเหมือนกันสะท้อนสายสัมพันธ์ระหว่าง ภาษาไทยกับภาษาตระกูลไทด้วยกัน ส่วนความแตกต่างก็สะท้อนความคิดและวิถีชีวิต ที่แตกต่างกันไปบ้างตามถิ่นที่อาศัย

ถ้อยคำเกี่ยวกับการเกิดในภาษาไทยที่จะนำมาเทียบกับภาษาในตระกูลไท บางภาษา ได้แก่

ลูกผีลูกคน สามวันลูกผี สี่วันลูกคน แม่ซื่อ
ตกปาก อยู่ไฟ ฝังรกราก ทำขวัญเดือน
मारह्वन (मानทาง)

ถ้อยคำเหล่านี้แบ่งได้เป็น 3 หมวด ตามความเชื่อ วิถีชีวิต และทัศนคติ

ก ความเชื่อ

1 ลูกผีลูกคน ประกอบด้วยคำว่า ลูกผี กับคำว่า ลูกคน หมายถึง ลูกของผี และลูกของคน ใช้เป็นสำนวน หมายถึง ยังไม่แน่ว่าจะเป็นอย่างไร ผลจะดีหรือร้าย เช่น ฉันทังไม่รู้ผลสอบว่าจะได้หรือไม่ได้ ยังเป็นลูกผีลูกคนอยู่ มูลของสำนวนมาจากความเชื่อที่ว่า คนเกิดมาเนื่องจากผีปั้นรูปอย่างรูปหุ่น แล้วท้าววิญญาณมาใส่ในรูปและใส่รูปนั้น ในครรภ์สตรี ดังบทกลอนในเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผนมีว่า

บทนี้จะยกไว้เสียก่อน	จะกล่าวกลอนถึงกำเนิดคนทั้งหลาย
เมื่อแรกเข้าสู่ครรภ์บรรยาย	ว่าอายผีแสนร้ายบนปลายไม้
กลางคืนปั้นรูปหัวเราะขิก	แล้วหยิบหยิกบีบบีบเอาสำได้
ปั้นแล้วปั้นเล่าเฝ้ารักไป	เอานั่นนี้ใส่ให้ครบครัน
คืนหนึ่งผีปั้นอยู่ปลายไม้	ยังมีสัตว์อยู่ในรอกัน
ทนทุกข์เวทนาสาครจร	ครั้นสิ้นกรรมทำนั้นก็พ้นทุกข์
จูดิจากเพศเปรตตอสุรกาย	วุ่นวายจึงมาหาความสุข
จะไปสวรรค์มีทันจะพ้นทุกข์	ผีปั้นมันจึงซุกเข้าในครรภ์

ถ้อยคำเกี่ยวกับการเกิดในภาษาไทยและภาษาไทย

เมื่อถึงกาลกำหนด รูปในครรภ์ก็คลอดออกมาเป็นทารก ทารกนี้เป็นทั้งลูกผี และลูกคน เพราะแม่พ่อแม่เป็นคน แต่ก็ถือกำเนิดมาจากรูปที่ผีปั้น การเป็นทั้งลูกผี และลูกคนจึงแสดงถึงความไม่แน่นอนว่าจะดีหรือร้าย

คนไทยเมืองเต็ทก็เชื่อเช่นเดียวกับคนไทยสมัยก่อนว่าคนเกิดมาเพราะผีปั้น ภาษาไทยเมืองเต็ทมีคำ แถนหล่อ แถนแม่เบ้า (แถนแม่เบ้า) ปู่จาง (ปู่ช่าง) และ ปอจาง (พ่อช่าง)

แถนหล่อ แถน หมายถึง ผู้อยู่เมืองฟ้า แถนสูงสุดมีบริวาร 11 องค์ และบริวาร 11 องค์นี้มีบริวารอีก 22 องค์ บริวารของแถนสูงสุดองค์หนึ่ง เรียกว่า แถนหล่อ มีหน้าที่ดูแลการสร้างผู้ที่จะมาเกิดในเมืองมนุษย์

แถนแม่เบ้า เป็นบริวารของแถนหล่อ เป็นผู้กำหนดว่าผู้ใดจะเกิดวันใด ตายวันใด ชะตาชีวิตเป็นอย่างไร แถนแม่เบ้าใช้ดินปั้นคนเสร็จแล้วเป่าขวัญใส่ มีฮ้างแม่เบ้า (รางแม่เบ้า) เป็นรางทำจากไม้ไผ่ผ่าสอง ใช้ในการสร้างคน

ปู่จาง, ปอจาง เป็นผู้ช่วยแถนแม่เบ้าสร้างคน คนทุกคนถือเป็นลูกของแถนแม่เบ้า เรียกลูกขวัญ ถ้าเด็กไทยเมืองเต็ทจะต้องจากบ้านไปไกล แม่จะเอาหม้อต้มหน้าผาก เพื่อให้ผีรู้ว่าเด็กมีเจ้าของแล้ว จะได้ไม่เอาชีวิตเด็กไป

ภาษาไทยขามมีคำ แม่เบ้า (แม่เบ้า) เอ็นเบ้า (เรือนเบ้า) และ ปั้นเบ้า (ปั้นเบ้า)

แม่เบ้า หมายถึง แม่ในเมืองฟ้า

เอ็นเบ้า หมายถึง บ้านในเมืองฟ้าของคนแต่ละคน

ปั้นเบ้า หมายถึง ปั้นเป็นรูปคน ถ้าเบ้าดี (เบ้าดี) ก็เป็นคนดี เบ้าห่วย (เบ้าร้าย) ก็เป็นคนร้าย

2 สามวันลูกผี สี่วันลูกคน เป็นถ้อยคำที่กล่าวขมขระดั่งที่ใส่ทารก คนไทยแต่ก่อนเชื่อว่าในระยะเวลา 3 วันหลังคลอด เด็กยังเป็นลูกผี ยังไม่พ้นอันตราย ผีอาจเอาคืนไปทำให้เด็กเสียชีวิต

ด้วยเหตุที่กลัวว่าผีจะเอาทารกคืนไป จึงต้องหาวิธีป้องกันด้วยการเอาทารกใส่กระดุงร้อนและร้องว่า “สามวันลูกผี สี่วันลูกคน ลูกของใคร ใครมารับเอาเนื้อ” แล้วมีผู้รับว่าเป็นลูกของตน ผีจะเอาทารกไปไม่ได้ เพราะไม่ใช่ลูกของผีอีกต่อไป หนังสือประเพณีเกี่ยวกับชีวิต หน้า 47 - 48 เล่าเรื่องนี้ไว้ว่า

...แล้วหมอมดุงครรภจึงได้รับเอาบุตรไปอาบน้ำ ขำระกาย ให้หมดมลทินปูเปาะและผ้าในกระดั่ง ยกบุตรลงวาง ถ้าบุตรเป็นชาย บิดาและญาติก็เอาสมุดดินสอวางไว้ในกระดั่งข้างเปาะ ถ้าบุตรเป็นหญิงก็เอาเข็มด้ายใส่ลงไว้ ความประสงค์ของบิดามารดา เพื่อให้บุตรชายบุตรหญิงรู้วิชาในการหนังสือและการเย็บปักถักร้อย แล้วหมอมดุงครรภมีลัทธิยกกระดั่งที่รองบุตรนั้นขึ้นร้อน ออกวาทว่า 3 วัน ลูกผี 4 วันลูกคน ลูกของใคร ๆ มารับเอาเนื้อ แล้วทิ้งกระดั่งลงกับพื้น เรือนเบา ๆ พอให้บุตรที่นอนในกระดั่งตกใจสะดุ้งร้องดังขึ้น แต่หมอยกกระดั่งรองบุตรขึ้นร้อนแล้วทิ้งลงออกวาทดั่งกล่าวแล้วนั้นถึง 3 ครั้ง บางทีบิดาบังญาติผู้ใหญ่ซึ่งมีอายุบ้าง ออกวาทว่า “ลูกของข้าเอง” หมอจึงได้ส่งกระดั่งรองทารกนั้นให้ ท่านผู้รับก็วางลงไว้ในที่สมควรใกล้ มารดา...

คนไทบางกลุ่มมีวิธีกันผีไม่ให้เอาทารกคนไปเช่นเดียวกับคนไทย คุณบรรจบ พันธุมธา เล่าว่าชาวไทใหญ่ที่เมืองหนองเซื่อว่าแม่ของเด็กในชาติก่อนจะมาตามเอาเด็กไป จึงต้องเอาเด็กใส่กระดั่งฝังข้าวพาทอกไปนอกเรือนตอนค่ำ แล้วร้อนกระดั่งพลางร้องว่า สามวันลูกผี สี่วันลูกเฮ่า คือ สามวันลูกผี สี่วันลูกเรา แล้วร้องต่อไปว่า ปือเอาก้อเอาก้าเหลว เมื่อหลังอ้าไล่เอ้าเฮ่า คือ ถ้าจะเอาก้อเอ้าไปประเดี๋ยวนี้ วันหลังเอ้าไปไม่ได้แล้ว การร้อนกระดั่งนี้อาจทำทันทีเมื่อเด็กคลอดออกมาแล้ว หรือทำเมื่อเด็กคลอดแล้วได้วันหนึ่ง หรือสองวัน

ชาวไทคำตี้จะอาบน้ำเด็ก เรียก ป้างหน้า (อาบน้ำ) ก่อนใส่เสื้อผ้าก็ร้องว่า ซ้ามวันหลุกพี ซ้วนหลุกกัน คือ สามวันลูกผี สี่วันลูกคน และร้องต่อไปว่า หลุกเพ้อ-อ เพ้อ-อตีเอาก้อเอ้าเฮ่า ปีกสือปีกผาเฮ่า เอาก้ออ้าไล่ คือ ลูกใคร ใครจะเอาก้อเอ้าแล้ว หมเสื้อหมผ้าแล้ว เอ้าไปไม่ได้ พุดแล้วก็เอ้าอ้อมห่อตัวเด็กไว้

3 แม่ชื่อ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554 หน้า 922 ให้ความหมายว่า แม่ชื่อคือเทวดาหรือผีที่เชื่อกันว่าเป็นผู้ดูแลรักษาทารก ความหมายนี้ ตรงกับที่อักษรภิธานศรับท์ หน้า 501 ให้ไว้ว่า

ถ้อยคำเกี่ยวกับการเกิดในภาษาไทยและภาษาไทย

แม่ชื่อ, เป็นชื่อปีศาจพวกหนึ่ง, คนทั้งปวงเขาวางมืออยู่สำหรับรักษา ลูกอ่อน, ถ้าทารกที่งอกจากท้องได้แก่วันสิบวันเป็นต้น, ถ้าเจ็บป่วย ไม่สบาย เขาทำเข้าสามปีนศรึดำแดงเหลือง, ที่งุ้มหลังคาที่ทารกอยู่ เมื่อเวลาจะค้าว่าหายโรค

อย่างไรก็ตาม โองการแม่ชื่อที่จารึกไว้ที่ผนังศาลาในบริเวณวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม มีข้อความบางตอนว่า

แม่ชื่อเมืองบนแม่ชื่อเมืองล่าง ทั้งเจ็ดอย่างเจ็ดตน แม่ชื่อกลางหนกล้าแข็ง แม่ชื่อแรงประจำวัน สมมตนามนั้นสิบกันมา คือ แม่ชื่อกุมารวันอาทิตย์ ชื่อวิจิตรนาวัน หนึ่งวันจันทร์แม่ชื่อ ชื่อวิณณางคราญ หนึ่งวันอังคารแม่ชื่อ ชื่อนางยักษ์บริสุทธิ์ หนึ่งวันพุธแม่ชื่อ ชื่อนางสามลัทศ หนึ่งวันพฤหัสบดีแม่ชื่อ ชื่อนางกาโลทุก หนึ่งวันศุกร์แม่ชื่อ ชื่อนางยักษ์นงเยาว์ หนึ่งวันเสาร์แม่ชื่อ ชื่อนางเอกาไลย ถ้าต้องชื่อผู้ใด เร่งเร็วฮือโคลคลาด ขวนกุดปีศาจทั้งสิ้น ตูจะรางวัลให้ถึงใจ กินแล้วไปอย่าอยู่ จุกตุบัญชา ดังนี้ ๆ

โอมชัยศรีสิทธิสารประเสริฐ อัญเชิญเกิดแม่ชื่อเอ๋ย ครุฑูเฉลยบอกให้รู้จักในลักษณะ แม่ชื่อกระแหงเมืองบน แม่ชื่อกลางหนและเมืองล่าง ซึ่งให้โทษต่าง ๆ กัน

แม่ชื่อกลางบางพันอยู่ในไส้ มักให้ร้องไห้ร้องคราง แม่ชื่อกลางบางขวางอยู่ในสะดือ ทำให้อืดอืดลงท้อง ให้สะอื้นร้องดิ้นรน แม่ชื่อกลางบางก้นอยู่ในเศียร ทำให้อาเจียนเสียงแหงแหบ แม่ชื่อกลางบางแอบอยู่ในเนื้อ นอนสะดุ้งเพื่อร้องหวาดหวีด ผิวเลือดซีดกำเดา แม่ชื่อกลางบางเนาในกระหม่อม มักให้ผอมร้องไห้มึนตึ๋น เป็นขางผุดให้ตาแข็ง แม่ชื่อกลางบางแฝงอยู่ในซงฆ์ มักให้ไหลหลงตกใจร้อง ดิ้นมือน่องเย็นเฉียบ แม่ชื่อกลางบางเลียบอยู่ในเส้น มักให้ร้องเต้นสี่ตีนมือ ปิดตัวอืดไปมา หวาดวายเป็นหน้าเขียว แม่ชื่อบรรดาเที่ยวมาสถิต ทั้งยี่สิบแปดตนคิดกระทำโทษ ขออย่าพิโรธอดโทษา

พระยาอนุมานราชธนะจึงเขียนไว้ในหนังสือประเพณีเกี่ยวกับชีวิตเกิด - ตาย หน้า 45 ว่า แม่ชื้อ คือ ผู้ที่มารังควานเด็กมีทั้งหมด 28 คน เป็นแม่ชื้อประจำวันเกิดของเด็ก 7 คน นอกนั้นมีแม่ชื้อเมืองบน (คือเมืองฟ้า) แม่ชื้อกลางหน (หน แปลว่า ทาง) แม่ชื้อเมืองล่าง (คือบนแผ่นดิน) ทั้งยังมีแม่ชื้อที่สิงอยู่ในลำไส้ ในสะดือ ในขม่อมและที่อื่น ๆ ในตัวเด็ก แม่ชื้อมักรบกวนเด็กให้เจ็บไข้เพราะรักใคร่ ต้องการเอาเด็กไป จึงต้องขอซื้อเด็กจากแม่ชื้อ และทำบัตรปั้นรูปเด็กให้แม่ชื้อเอาไปชมแทน

ส่วนขม่อมเจ้าหญิงพูนพิสมัย ดิศกุล เห็นว่า แม่ชื้อน่าจะเป็นผู้ที่รับซื้อเด็กจากผี ดังที่ท่านเขียนไว้ในหนังสือประเพณีไทย หน้า 7 ว่า

...เชื่อกันว่า ผีเป็นเจ้าของลูกมาก่อน ฉะนั้นเมื่อถึงวันเกิดจึงเอาเด็กใส่กระดิ่งแกว่ง ถามว่า “3 วันลูกผี 4 วันลูกคน ลูกของใครมาเอาไปเน้อ” แล้วก็จัดให้มีหญิงแก่คนหนึ่ง (ในสมัยใช้เบี้ยแทนสตางค์) เข้ามาเป็นผู้รับซื้อว่า “ฉันทรับซื้อเป็นลูกฉันทเอง” ผู้รับซื้อจึงมีชื่อว่า “แม่ชื้อ” คือคนที่ได้รับซื้อเด็กคนนั้นมาจากผีแล้ว ภายหลังเข้าใจปะปนกันว่าแม่ชื้อนี่คือผีนั่นเอง”

ภาษาไทยบางภาษามีคำว่า แม่ชื้อ เหมือนกัน คุณบรรจบ พันธุเมธา กล่าวถึงคำว่าแม่ชื้อในบทความเรื่อง “อันเนื่องด้วยวัฒนธรรม” ว่า

คำแม่ชื้อที่เราเชื่อว่าเป็นเทวดาหรือผีประจำทารก (พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525) นั้น น่าสนใจที่ว่า ชื้อ มีความหมายอย่างคำซื้อชายหรือหมายอย่างอื่นได้อีก ในภาษาไทยเหนือและคำที่มีคำ แม่ชื้อ เหมือนกัน แต่กล่าวว่ามีความหมายตรงกับแม่พ่อ (บางแห่งเรียก แม่พื่อ) ในภาษาไทยใหญ่ แม่ชื้อข้างต้นหรือแม่พื่อ หรือแม่พื่อ เขาหมายว่า แม่ผด บางคนหมายว่าผีกระสือ บ้างก็อธิบายลักษณะคล้ายคนทรง แต่แม่ชื้อของเราหาได้หมายเช่นนั้นไม่ ทั้งคำที่มีความหมายอย่างแม่ชื้อของเราเขาก็ไม่มีใช้กัน แต่เขาก็เชื่อว่าเด็กอ่อนของเขามีแม่ในชาติก่อนด้วยกันทุกคน ที่เมืองหนองบอกล่าวเรียกแม่พ้าย ไม่ทราบทำไมเรียกเช่นนั้น เพราะแม่พ้ายหมายความว่านางยักษ์อย่างแม่พ้ายที่เมืองพาย แถบเมืองยาง

ถ้อยคำเกี่ยวกับการเกิดในภาษาไทยและภาษาไทย

เขาทำเป็นรูปร่างยักษ์อุ้มลูก เขาว่า แม่ฟ้ายของเด็กจะมาตาม
เอาเด็กไป...

คำว่า **แม่ซี้** ในภาษาไทยเหนือและไทคำตี้ มีความหมายต่างกับคำว่า **แม่ซี้** ของไทย อย่างไรก็ดี เขามีความเชื่อเช่นเดียวกับคนไทยว่าเด็กอ่อนของเขามีแม่ในชาติก่อน ภาษาไทใหญ่เรียกแม่ในชาติก่อนว่าแม่ฟ้าย (นางยักษ์) คุณบรรจงกล่าวว่า สาเหตุหนึ่งที่ทำให้ชาวไทใหญ่เชื่อว่าเด็กอ่อนมีแม่ในชาติก่อน ก็เพราะเด็กมีก้นเขียว แสดงว่ามีผู้ทำเครื่องหมายไว้ในชาติก่อน ชาวไทใหญ่ที่เมืองหนองถึงกับต้องเอาเชือกผูกเอาเด็กไว้ตอนคลอดใหม่ ๆ เพราะเกรงว่าแม่ในชาติก่อนจะมาเอาเด็กไป

ข วิถีชีวิต

1 ตกฟาก หมายถึง แรกคลอดออกจากครรภ์มารดา ความหมายตามถ้อยคำคือ ตกลงที่พื้นฟาก คำว่า ฟาก ใช้เรียกไม้ไผ่เป็นต้นที่ผ่าแล้วสับให้แตก แยกออกมาเป็นแผ่น ๆ หรือทำเป็นซี่ ๆ ใช้ปูพื้นเรือน การที่ตกฟาก ใช้เรียกอาการที่เด็กคลอดพ้นครรภ์มารดา สะท้อนความจริงที่ว่าบ้านเรือนชาวไทยสมัยก่อนใช้ฟากปูพื้นเรือน

ในภาษาไทยหลายภาษามีคำคล้าย ตกฟาก เช่น ภาษาจ้วงใต้มีคำ ต้อกฟาก ภาษาไทเมืองตึกมีคำ ตักฟาก ภาษาไทเหนือมีคำ ตกฟาก ทั้งหมัดนี้มีความหมายตรงกับคำตกฟากที่ใช้อยู่ในภาษาไทย คือหมายถึง แรกคลอด

ภาษาไทยใหญ่ใช้คำต่างออกไปเล็กน้อย คือ ใช้คำ ออกฟาก คุณบรรจง พันธุเมธา เคยเขียนถึงคำนี้ว่าเทียบได้กับคำไทย ออกฟาก ท่านพบคำ ออกฟาก ในพจนานุกรมไทใหญ่ หมายถึง เกิด แต่คำที่ชาวไทใหญ่ใช้กันแพร่หลายกว่า คือ หันหน้า (เห็นหน้า) ใช้เป็นคำสุภาพ แทนคำว่า เกิดหรือคลอด ภาษาไทพม่าเก่าว่า หันหน้า ภาษาไทเหนือว่า หันหล้า

ในสมัยก่อน กว่าเด็กจะตกฟากหรือกว่าเด็กจะคลอดออกมาเป็นเรื่องยุ่งยาก มีข้อกำหนดและข้อห้ามต่าง ๆ มากมาย ดังที่พระยาอนุমানราชธนะเกล้าไว้ในหนังสือเรื่องประเพณีเกี่ยวกับชีวิตเกิด - ตาย หน้า 12 ว่า

ถึงเวลาเจ็บท้องได้กำหนดจะคลอดลูก คนในบ้านต้องรีบ
ไปล้มพินที่กองไว้ให้ทลายลง แล้วเอาพินนั้นมา 2-3 ดุ้น ไปติดไฟต้มน้ำ
เตรียมไว้ใช้เวลาคคลอดและใช้พินดุ้นที่ติดไฟแล้วนั้นเป็นเชื้ออยู่ไฟต่อไป

ต้องเปิดประตูหน้าต่าง ไขสลักไขกุญแจตู้ลิ้นชัก หรืออะไหล่อื่น
ที่ลั่นเอาไว้เพื่อให้หมด ตลอดจนซิกไม้หรือสิ่งใด ๆ ที่เหน็บที่ขัด
หรือเสียบไว้ได้รูดใต้หลังคา ก็ต้องเอาออก ทางภาคอีสานพระเครื่อง
ซึ่งเป็นพระปิดทวารก็ต้อนิมนต์เอาออกไปไว้เสียที่อื่น ต่อคลอดแล้ว
จึงเอามาเก็บไว้ในที่เดิมได้

ห้ามไม่ให้นั่งหรือยืนคาประตูคากระไดหรือพุดมีคำว่าติดขัด
ค่างคาคลอดยาก หรือคำอื่นที่มีความหมายในทำนองเดียวกัน พุดไม้ได้
ทั้งนั้น ถือกันว่าอาจเป็นจริงขึ้นได้

ห้ามหญิงมีครรภ์เยี่ยมกรายเข้ามา เพราะเด็กในท้องจะอายุ
ไม่ยอมคลอดออกมา

คนไทบางกลุ่มก็มีข้อกำหนดและข้อห้ามเกี่ยวกับการคลอดลูกคล้ายคนไทย
แต่ก่อน คุณบรรจบ พันธุมธธาเล่าว่า คนไทคำตี้เมืองขาง และคนไทพ่าเก้ เมื่อจะคลอดลูก
ต้องเปิดประตูหน้าต่าง ถ้ามีสิ่งใดปิดอยู่ เช่น หนีบ ก็ต้องเปิดออกให้หมด คนไทคำตี้
ถ้าออกลูกยาก หญิงมีครรภ์ต้องถอดกำไล หรือแหวนด้วย ส่วนคนไทพ่าเก้ต้องสยายผม
ครึ่งเวลาใกล้คลอด คนไทคำตี้ต้องเรียกพี่น้องมาช่วยกันรับเด็ก พี่น้องคนใดเป็นคนรับเด็ก
คนนั้นเรียก เหม่เก็บ (แม่เก็บ)

2 อยู่ไฟ หมายถึง นอนใกล้ไฟโดยเชื่อว่าความร้อนจะทำให้มดลูกเข้าสู่ภาวะ
ปรกติได้เร็วหลังคลอดลูกแล้ว

ในหนังสือ**ประเพณีเกี่ยวกับชีวิต** หน้า 48 มีข้อความเกี่ยวกับเรื่องการอยู่ไฟว่า
...ฝ่ายข้างมารดานั้น บุตรคลอดออกจากครรภ์แล้วก็รับประทานน้ำส้ม
มะขามเปียกกับเกลือก่อน นอนไฟอยู่ด้วยเตาเชิงกรานมีพื้น 3 ดุ้น อยู่
3 วัน แล้วบิดาและญาติจึงหาวันดีทอดเตาไฟใหญ่ เมื่อจะทอดเตาไฟนั้น
มีหมอนทำน้ำมันตริสารประพรมเตาไฟ เสกข้าวสารกับเกลือเคี้ยวพ่น
หลังพ่นท้องผู้ที่จะอยู่ไฟและพ่นเตาไฟด้วย เรียกว่าดับพิษไฟ มีรูปเทียน
ข้าวตอก ดอกไม้หมากพลูกระทงเล็กๆ ใส่กุ่มปล่าปลายาวาง 4 มุมเตาไฟ
แล้วมารดาต้องกราบไหว้เตาไฟ ระลึกถึงคุณพระเพลิง พระพวย

ถ้อยคำเกี่ยวกับการเกิดในภาษาไทยและภาษาไท

พระธรณี พระคงคาเป็นที่พึ่ง หมอเสกขมั้นกับปุนทาหลัง ทาท้อง แล้วจึงขึ้นอยู่บนกระดาน รับประทานยาแก้โลหิตเข้าเย็นกว่าจะออกไป แต่การที่นอนไฟนั้น ลางที่นอนอยู่ครบเดือนบ้าง ไม่ครบเดือนบ้างสุดแต่ จะอยู่ได้ไม่ได้

ระยะเวลาที่อยู่ไฟ พระยาอนุমানราชชนกกล่าวไว้ในหนังสือเรื่อง **ประเพณีเกี่ยวกับชีวิต** เกิด - ตาย หน้า 34 ว่า มี 7 9 11 13 15 17 และ 21 วัน หรืออย่างมากถึง 29 วันก็มี

หญิงไทที่เพิ่งคลอดลูกก็ต้องอยู่ไฟ ภาษาแต่ละภาษามีคำเรียกการอยู่ไฟต่างกัน ไปบ้าง สะท้อนวิธีอยู่ไฟของคนไทแต่ละกลุ่ม

ภาษาจ้วงใต้เรียก นังคุ้น (นั่งเดือน)

ภาษาไทยเหนือมีคำเรียก 4 คำ

1 อยู่เลน (อยู่เดือน) เป็นคำที่ใช้ทั่วไป

2 อยู่ลาย (อยู่เปล่า ๆ ทำงานไม่ได้) เป็นคำที่สามของผู้อยู่ไฟมักใช้

3 กำเลน (กำ = ถือ, เลียง, งต ; เลิน = เดือน) เป็นคำที่ผู้สูงอายุมักใช้ เน้นความหมายว่า ผู้หญิงที่อยู่ไฟต้องระมัดระวังเรื่องอาหารการกินและมีข้อห้ามมากมาย

4 เล้อ - อเลน (ในเดือน) เป็นคำที่เพื่อนของผู้อยู่ไฟมักใช้

ภาษาไทยใหญ่เรียก เข้าไฟ (เข้าไฟ)

ภาษาไทยคำตี้เรียก เขาไฟ

ภาษาไทยพม่าเรียก ก้าโต้ง (ก้า = ถือ ; โต้ง = ใช้การไม่ได้)

ระยะเวลาที่อยู่ไฟของคนไทแต่ละกลุ่มไม่เท่ากัน เมื่อพิจารณาตามชื่อเรียก คนไทเหนือคงจะอยู่ไฟ 1 เดือน แต่คนไทกลุ่มอื่นอาจอยู่ไฟน้อยกว่านั้น คุณบรรจบ พันธุเมธา กล่าวไว้ว่า ชาวไทใหญ่และชาวไทพม่าอยู่ไฟ 7 วัน ชาวไทใหญ่ที่เมืองหนองอาจอยู่เลยไปถึง 10 วัน ชาวไทคำตี้ที่ปูเตาในพม่า อยู่ไฟ 3 วัน ถ้าลูกอ่อนเป็นผู้หญิง แต่จะอยู่ไฟ 5 วัน ถ้าลูกอ่อนเป็นผู้ชาย ส่วนชาวไทคำตี้ที่รัฐอัสสัมในอินเดีย อยู่ไฟ 4 วัน ถ้าลูกอ่อนเป็นผู้หญิง และจะอยู่ไฟ 5 วัน ถ้าลูกอ่อนเป็นผู้ชาย

3 **ฝังรกราก** หมายถึง ตั้งถิ่นฐานประจำ เช่น คุณพ่อเป็นคนเชียงใหม่ แต่ท่านมาฝังรกรากอยู่ที่กรุงเทพฯ นานแล้ว กล่าวกันว่าที่มาของคำนี้ก็ คือ การฝังรกรากของเด็กที่เกิดใหม่ ในหนังสือเรื่อง **ประเพณีเกี่ยวกับชีวิต เกิด - ตาย** หน้า 39 กล่าวถึงการฝังรกว่า “เมื่อล่วงแล้วได้ 7 วัน นับแต่วันคลอดก็ทำพิธีฝังรกรากได้ ลางที่ทิ้งไว้ตั้งเดือนกระทั่งถึง 3 เดือน จึงเอาไปฝังก็มี ลางที่นำหม้อรกนี้ไปเข้าในพิธีทำขวัญโกนผมไฟเมื่อเด็กมีอายุได้เดือนหนึ่งก็มี...” ส่วนหนังสือ **ประเพณีเกี่ยวกับชีวิต** หน้า 47 - 49 เล่าถึง การเก็บรอก และการฝังรกว่า

...รอกที่ตัดขาดออกแล้วต้องล้างน้ำให้หมดจด ใส่หม้อตาลเอาเกลือใส่ทับรอกไว้บนปากหม้อ ซึ่งเอารกล้างน้ำให้หมดจดนั้น เพราะปรารถนาจะกันไม่ให้บุตรป่วยเจ็บเป็นพุพองเปียกพังได้... มารดาต้องกราบไหว้เตาไฟ ...แล้วจึงขึ้นอยู่บนกระดาน ...หม้อตาลที่ใส่รอกนั้นต้องวางไว้ริมเตาไฟด้วย เพราะจะให้สายอุทรบุตรแห้งเร็ว ...เมื่อมารดาออกจากไฟแล้ว ก็หาผู้รู้ตำราวิธีที่จะฝังรอกบุตรนั้น ที่ต้นไม้ใหญ่ที่ทิศใดทิศหนึ่ง มีกำหนดหลุมลึกและตื้นเป็นสำคัญ เพื่อจะให้บุตรนั้นมีความเจริญสืบไป บางคนก็หาได้ทำตามตำราไม่ ทิ้งหม้อรอกผุพังไปก็มีโดยมาก

นอกจากการฝังรอก ยังนิยมปลุกต้นมะพร้าวด้วย ดังที่พระยาอนุมานราชชนกกล่าวไว้ในหนังสือ **ประเพณีเกี่ยวกับชีวิต เกิด - ตาย** หน้า 40 ว่า “การฝังรอก มีคติว่าต้องใช้คนถนัดถือมือขวาเป็นผู้ชูดหลุม ว่าถ้าไม่เช่นนั้นเด็กจะถนัดแต่มือซ้าย ลางที่เมื่อฝังแล้วก็ให้ปลุกต้นมะพร้าวไว้ เห็นจะต้องการเป็นที่หมายไว้กรรม...” **หนังสือประเพณีไทย** หน้า 10 กล่าวถึงมะพร้าวที่นำไปปลุกว่า หลังจากพิธีทำขวัญเดือน มีการน้อมมะพร้าวห้าหว่ม กระดาษทอง 1 ผล หุ้มกระดาษเงิน 1 ผล ไปปลุกพร้อมกับฝังรอกของเด็กในที่ดิน ซึ่งจะเป็นที่อยู่ของเด็กต่อไป มะพร้าวทองเงิน 2 ผลนี้เป็นมะพร้าวที่วางข้างอ่างอาบน้ำเด็กขณะทำขวัญเดือน

อาจจะเป็นด้วยเหตุที่มีการฝังมะพร้าวไปพร้อมกับการฝังรอกของเด็ก และมะพร้าวนี้จะงอกเป็นต้นต่อไป เราจึงพูดกันต่อ ๆ มาว่า ฝังรกราก หรือ ฝังรอกฝังราก

ชาวไทพ่าแก่เรียกกรอกของคนว่า แอ้ เรียกกรอกของสัตว์ว่า ไสอก ที่ฝังไสอกฝังแอ้ แปลว่า ที่ฝังรอก หมายถึงบ้านเกิดเมืองนอน คุณบรรจบ พันธุเมธา เคยเล่าว่าชาวไทพ่าแก่

ถ้อยคำเกี่ยวกับการเกิดในภาษาไทยและภาษาไทย

ปฏิบัติต่อรกของเด็กก่อนต่าง ๆ กันไป บางคนเอาฝังไว้ใต้บันได บางคนเอาไปฝังไว้ไกล ๆ บางคนก็เอาไปทิ้งน้ำ

ชาวไทยใหญ่เรียกรกของคนว่า แห่ เรียกรกของสัตว์ว่า ฮก เรียกการฝังรกว่า ฝังแห่ฮก คุณบรรจบเล่าว่าชาวไทยใหญ่มักฝังรกที่ดินใต้บันได ต้องเหยียบให้แน่น เชื่อกันว่า ถ้าคนฝังหน้าตาดี หน้าตาของลูกอ่อนก็จะดีไปด้วย

ส่วนชาวไทคำตี้เรียกการฝังรกว่า ฝังซ้ายเฮ้ ซ้ายเฮ้ หมายถึง สายรก ตามที่คุณบรรจบเล่าไว้ การฝังรกของชาวไทคำตี้จะมีพิธีต้องมากกว่าชาวไทยใหญ่และไทพ่าเก่ ชาวไทคำตี้ในอัสสัมจะต้องห่อรกด้วยตอง 7 แผ่น มัดด้วยตอก 7 เส้น ก่อนฝัง บางคนฝังไว้ใต้บันได แต่บางคนฝังไว้ที่ใดที่หนึ่งตามทิศที่ตรงกับวันเกิดของลูกอ่อน เช่น ถ้าเกิดวันอังคารต้องฝังทางทิศใต้ หรือทิศตะวันตก ชาวไทคำตี้ที่ปู่เตาในพม่าให้ฝังตามเดือนเกิดของลูกอ่อน คือ ถ้าเกิดเดือน 4 เดือน 5 เดือน 6 ให้ฝังรกไว้ทางทิศตะวันตก ถ้าเกิดเดือน 7 เดือน 8 เดือน 9 ให้ฝังทางทิศเหนือ ถ้าเกิดเดือน 10 เดือน 11 เดือน 12 ให้ฝังทางทิศตะวันออก ถ้าเกิดเดือนอ้าย เดือนยี่ เดือนสาม ให้ฝังทางทิศใต้ บางคนก็ฝังไว้ใต้บันไดในที่ที่คนไม่เห็น

ธรรมเนียมปฏิบัติของคนไทยกลุ่มต่าง ๆ ดังกล่าวมานี้ ชวนให้คิดว่าเขาถือเสมือนว่ารก เป็นเหมือนสายชีวิตของเด็กเกิดใหม่ ต้องซ่อนไว้ไม่ให้ผู้อื่นซึ่งอาจจะเป็นศัตรูได้เห็น ถ้าไม่ซ่อนไว้ใต้พื้นดินโดยการฝัง ก็ทิ้งน้ำไปเสียเลย

4 ทำขวัญเดือน หมายถึง ทำพิธีเชิญขวัญให้มาอยู่กับทารกเมื่ออายุครบ 1 เดือน หนังสือประเพณีเกี่ยวกับชีวิต หน้า 49 กล่าวถึงเรื่องทำขวัญเดือนไว้ว่า

ครั้งบุตรมีอายุครบเดือน กำหนดจะโกนผมไฟแล้ว บิดามารดา จึงได้บอกกล่าวญาติพี่น้องมาช่วยในการมงคลโกนผมไฟ มีบิยาศรีทำขวัญเลี้ยงดูกันตามประเพณี ผู้ที่มาช่วยมีเงินและสิ่งของ ทำขวัญให้กับบุตรนั้นตามวงศ์ตระกูลมากและน้อย ที่เป็นคนซัดสนอนาถาก็เอาแต่ด้ายดิบมาผูกข้อมือบุตรเรียกมิ่งขวัญโกนผมไฟบุตรไปตามจน...

สาเหตุที่ทำขวัญเดือนนั้น มีปรากฏในหนังสือ**ประเพณีไทย** หน้า 9 ดังนี้

ทำขวัญเดือน เมื่อเด็กมีอายุมาได้ถึง 1 เดือนแล้ว ก็เป็นอันหวังได้ว่าเด็กนั้นพ้นเขตอันตรายอย่างแน่นอนแล้ว จึงจัดให้มีการ

ทำขวัญตั้งชื่อ เป็นการบอกกล่าววงศาภคณาญาติให้รู้ทั่วกันว่าเพิ่ม
จำนวนญาติขึ้นอีกคนหนึ่ง

รายละเอียดในการทำขวัญเดือนมียู่มาก สรุปรจากหนังสือเล่มดังกล่าวได้ว่า พิธีที่จัดทำจะใหญ่โตขึ้นตามกำลังฐานะของบุคคล มีสดมภ์เย็นก่อนวันฤกษ์ที่โทรหา ให้ตามดวงชะตาของเด็ก รุ่งขึ้นเช้าเลี้ยงพระ และทำขวัญเด็กตามพิธีพราหมณ์ เสร็จพิธี แล้วญาติพี่น้องนำของต่าง ๆ ไปวางให้เด็กซึ่งนอนอยู่ในเปล

ชาวไทหลายกลุ่มจัดงานหรือทำพิธีเมื่อเด็กอายุครบ 1 เดือนเหมือนกัน ชาวไทเมืองเด็กเรียกงานที่จัดขึ้นหลังวันเกิดของเด็ก 1 เดือนว่า เฮตเบือน แปลว่า ทำเดือน ในงานนี้มีการกินเลี้ยงและตั้งชื่อให้เด็กที่เกิดใหม่ ผู้ตั้งชื่อคือตายายของเด็ก

ชาวไทเหนือมีการฉลองวันเกิดครบ 1 เดือนของเด็ก เรียกรงานลูเลิน (ลูเดือน) ญาติพี่น้องที่เป็นหญิงจะนำไข่ไก่ ข้าวสาร และไก่ตัวเมียมาเยี่ยมและรับประทานอาหารร่วมกัน

ชาวไทใหญ่ เมืองนาย มีการอาบน้ำเด็กเมื่ออายุครบ 1 เดือน เรียกอาบเหลิน (อาบเดือน) ภรรยาขุนโองห้อง ผู้ปกครองเมืองนาย ได้เล่าให้คุณบรรจบฟังว่า พิธีนี้ต้องมีอาจารย์เจ้าพิธี เรียกว่า สะหฺร่า มาทำให้ น้ำที่อาบใส่อ่างใบใหญ่ ในน้ำใส่ขี้ช้างขี้วัวนิดหน่อย วานแดง วานขาว เงิน ทอง เพชร ทับทิม มรกต นิล หน่อกล้วย หน่ออ้อย ใบไม้ที่เรียก หมอกสะปี ถั่วแระ อาจารย์เจ้าพิธีสวดให้พร แล้วเอาเด็กลงอาบน้ำในอ่าง เสร็จแล้วพรมน้ำหอมซึ่งเป็นน้ำที่ใส่จันทร์ 5 ชนิด

ชาวไทพม่าทำพิธีตั้งชื่อเด็กเมื่อครบ 7 วัน 10 วัน หรือ 1 เดือน เรียกว่า เส่อ - อจื่อ คือ ใส่ชื่อ เขาถือว่าวันทำพิธีเป็นวันแรกที่จะพาเด็กลงจากเรือนออกไปนอกบ้าน คุณบรรจบเล่าว่า เขาจะอาบน้ำเด็กก่อนพาเด็กลงจากเรือน น้ำที่อาบใส่เงิน ทอง ขมิ้น และยอดฟ้าซึ่งมีดอกกับใบอ่อนติดมาด้วย ต้นพ้านั้นเขาถือว่าเป็นต้นไม้สิริมงคล เขาคนนั้นให้หมูนวน เอาถ่ายที่พื้นไว้สำหรับผูกข้อมือเด็กแช่ลงไปใต้น้ำขมิ้นให้เหลือง เอาเด็กลงอาบ แต่ไม่โกนผม (ปีหนึ่งจึงจะโกน) แล้วจึงให้หญิงที่เกิดวันเดียวกับเด็กและลูกฝ้ายอยู่ เอาผ้ามาห่อตัวเด็กสะพายหลังไว้ เรียกหญิงผู้นี้ว่า เหม่เซ่เหม่ต้าง (แม่ผู้สะพาย แม่ผู้บรรทุก) ในผ้าที่ห่อตัวเด็กหญิงจะมีพิมอันเล็ก ๆ กับเครื่องทอผ้าอื่น ๆ ถ้าเป็นเด็กผู้ชายจะมีพริ่กับย่ามในผ้า นอกจากนั้น จะต้องใส่กล้วย อ้อย ข้าว ดาบ ปลาส้ม ไข่ไก่ และเงิน ไว้ในผ้า

ถ้อยคำเกี่ยวกับการเกิดในภาษาไทยและภาษาไทย

อีกด้วย เหม่แซ่เหม่ต่าง สะพายลูกอ่อน พาลงจากเรือน พอได้เหยียบดินแล้วก็กลับขึ้นเรือน มีการตั้งชื่อเด็กและเอาด้ายผูกข้อมือทำขวัญเด็ก ผู้ผูกข้อมือเป็นหญิงสูงอายุซึ่งไม่ใช่ญาติผู้ใหญ่ก็ได้ แต่ต้องเป็นผู้หญิงโชคดีที่ลูกพี่ยังอยู่ เมื่อผูกข้อมือและให้ศีลให้พรแล้ว หญิงสูงอายุเหล่านี้จะได้รับเลี้ยงอาหารและได้รับแจกน้ำอ้อยคนละห่อ ปลาต้มคนละห่อกับเงินอีกจำนวนหนึ่ง

จะเห็นได้ว่า เมื่อเด็กมีอายุครบ 1 เดือน พอแน่ใจว่าเด็กพ้นอันตรายแล้ว คนไทยหลายกลุ่มก็ทำพิธีที่เป็นสิริมงคลแก่เด็ก และแนะนำเด็กในฐานะสมาชิกใหม่ของสังคม คนไทยบางกลุ่มตั้งชื่อเด็กให้เรียกขานกันได้ บางกลุ่มเชิญญาติมิตรมาดูเด็ก และบางกลุ่มก็มีพิธีพาเด็กลงจากเรือน

ค ทศนคติ

1 มารหัวชน หมายถึง ลูกในท้องซึ่งพ่อแม่ไม่ต้องการเพราะถือกำเนิดจากการลักลอบได้เสียกัน คำว่า มาร หมายถึง เทวดาจำพวกหนึ่งมีใจบาปคอยกีดกันไม่ให้คนทำบุญ โดยปริยายหมายถึงผู้ที่เป็นอุปสรรคขัดขวาง ใช้ประสมกับคำอื่น นำมาเรียกบุคคลที่เป็นอุปสรรคขัดขวางในลักษณะต่าง ๆ เช่น มารคอหอย หมายถึงขัดขวางไม่ให้กินได้สะดวก หรือหมายถึงขัดขวางไม่ให้ได้รับประโยชน์ที่กำลังจะได้อยู่แล้ว มารผจญ หมายถึงขัดขวางรบกวนไม่ให้ทำการงานได้โดยสะดวก มารสังคม หมายถึงผู้ที่เป็นภัยต่อสังคม เหตุที่เรียกลูกในท้องว่า มารหัวชน อาจเป็นเพราะประจักษ์ประจักษ์ว่าประทุติผิตจาริตประเพณีคนไทยใช้คำว่า มารหัวชน ต่อกันมานานแล้ว อย่างน้อยก็ตั้งแต่ต้นสมัยรัตนโกสินทร์ พบตัวอย่างในเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน ขุนช้างกับขุนแผนเป็นความกัน ขุนช้างเสนอให้นางศรีประจัน แม่นางวันทองเป็นพยาน ขุนแผนคัดค้าน กล่าวว่านางศรีประจันลำเอียงรักใคร่ได้เสียกับขุนช้างและมีมารหัวชน ดังนี้

ว่าเป็นแม่ยายข้างฝ่ายโจทก์
เป็นคนหลงใหลใจฉันทา
ยกให้ขุนช้างไปขมเขย
เป็นโมหะจิตคิดคนอง
จนเป็นมารหัวชนหล่นจากพุง
จอมปลอมผอมแห้งแรงมาเดือน

แกโกรธชิงชิงข้าหนักหนา
พรากข้าให้พลัดกับวันทอง
ขอบพูดกับลูกเขยสองต่อสอง
ให้ลูกเขยนวดท้องอยู่ในเรือน
ประคบท้องยังรุ่งจนหน้าผ่อน
เป็นพยานร่วมเรือนอาสามา

2 **มานทาง** หรือ **มานลูกเรีย** เป็นคำในภาษาไทยถิ่นเหนือ หมายถึงตั้งครรรค์ โดยไม่ทราบว่าเป็นพ่อของเด็ก คำว่า มาน หมายถึงตั้งครรรค์ คำว่า ทาง หมายถึงเส้นทาง หรือโอกาส เรีย หมายถึง เกลื่อนกลาด ทอดทิ้ง

ทัศนคติของคนไทยเกี่ยวกับการตั้งครรรค์โดยผิดจารีตประเพณี น่าจะไม่ต่างกับทัศนคติของคนไทยเท่าใดนัก คนไทยบางกลุ่มเรียกหญิงที่ตั้งครรรค์โดยไม่มีใครรับว่าเป็นพ่อของเด็กอย่างเหยียดหยามและเด็กที่เกิดมาไม่มีพ่อก็ถูกเรียกอย่างเหยียดหยามด้วยตามรายงานการวิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์คำศัพท์ภาษาไทยเหนือ” ผู้หญิงที่มีสามีโดยไม่เปิดเผยหรือมีความสัมพันธ์ทางเพศกับผู้ชายก่อนแต่งงานจะถูกเรียกว่าหมา และลูกที่ไม่มีใครรับเป็นพ่อจะถูกเรียกว่า เอ้หมา (เอ้ = เด็ก) หรือลูกเอ้หมา (ลูก = ลูก) หากในหมู่บ้านมีเรื่องราวหรือมีเหตุการณ์ผิดปกติเกิดขึ้นมักก็จะโทษว่าเป็นความผิดของ หมา และ เอ้หมา จะต้องทำพิธีล้างหม้าน (ล้างบ้าน) เพื่อขจัดความสกปรกและเภทภัยต่าง ๆ พิธีล้างบ้านทำโดยพ่อของเด็กออกเงินเลี้ยงแขกเป็นการยอมรับผิด แต่ไม่ต้องแต่งงานด้วย ผู้หญิงที่ทำพิธีล้างบ้านแล้วจะไม่ถูกเรียกว่า หมา อีกต่อไป แต่ชาวบ้านจะเรียกว่า สาวล้างหม้าน (สาวล้างบ้าน) ซึ่งแสดงสถานภาพที่ต่างกับคนทั่วไป นับว่าเป็นการลงโทษทางสังคม

ถ้อยคำเกี่ยวกับการเกิดที่กล่าวมาทั้งหมดนี้แสดงว่าคนไทยกับคนไทยหลายกลุ่ม แม้จะอยู่แยกกันคนละประเทศ แต่ก็มีความคิดความเชื่อ วิถีชีวิต และทัศนคติคล้ายคลึงกัน อันน่าจะเนื่องจากมีความสัมพันธ์กันมายาวนาน

เอกสารอ้างอิง

นววรรณ พันธุมธา, หว่าง เหลือง และเทพี จรัสจรรย์เกียรติ. “คนไทเมืองเด็ก”

รายงานการวิจัย. (อัดสำเนา).

นววรรณ พันธุมธา, รุ่งอรุณ ทิมขุนทดเถียร ตาวเชิงหวา หูเหยผาง รายงานการวิจัยเรื่อง

“การศึกษาวิเคราะห์คำศัพท์ภาษาไทยเหนือ” (อัดสำเนา).

บรรจบ พันธุมธา. (2530). **พจนานุกรมพ่าเก้ - ไทย - อังกฤษ**. 2530. (อัดสำเนา).

- บรรจบ พันธุมธธา, “ภาษาสัมพันธ อันเนื่องด้วยวัฒนธรรม” ใน *สตรีสาร* 37(24) (9 กันยายน 2527) – ฉบับที่ 26 (23 กันยายน 2527).
- ปราณี กุลละวณิชย์. (2535). *พจนานุกรมจ้วงใต้ - ไทย*. กรุงเทพฯ: คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พูนพิสมัย ดิศกุล, หม่อมเจ้าหญิง. (2505, ตุลาคม 24). *ประเพณีไทย*. พิมพ์แจกในงาน กฐินรวมมิตร ณ วัดแจ้ง ต.สามโคก อ.สามโคก จ.ปทุมธานี.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554*. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์.
- ศิลปากร, กรม. (2507, มกราคม 28). *ประเพณีเกี่ยวกับชีวิต*. พิมพ์เป็นอนุสรณ์ ในงานพระราชทานเพลิงศพ หลวงสาธิตธนาการ (สอ้าน ณ พัทลุง) ณ เมรุวัดเทพศิรินทราวาส.
- เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน. (พิมพ์ครั้งที่ 14). (2513). พระนคร: ศิลปาบรรณาการ.
- อนุমানราชชน, พระยา. (2532). *เรื่องประเพณีเกี่ยวกับชีวิต เกิด - ตาย*. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร องค์การคำครุสภา และมูลนิธิเสฐียรโกเศศ - นาคะประทีป.
- อักขรธาธานศัพท์ของหมอปรีดเล. (2514). พระนคร: องค์การคำของครุสภา, 2514.
- Điêu Chính Nhim, Jean Donaldson. (1970). *Tai - Vietnamese - English Dictionary*. Saigon.
- Luo Yongxian. (1999). *A dictionary of Dehong, Southwest China*. Canberra : Pacific Linguistics, Research School of Pacific and Asian Studies. The Australian National University,